

PROJEKT “PROIZVODNOM LANA DO ODRŽIVIH RADNIH
MJESTA U POLJOPRIVREDI”

REGIONALNA AKCIONA GRUPA
(ZA ZAPOSŁJAVANJE U POLJOPRIVREDI)

AKCIONI PLAN
2019 – 2022

RADNA VERZIJA

Sadržaj:

1. Svrha akcionog plana	3
2. Strateška podloga za izradu akcionog plana.....	3
2.1. Strategija zapošljavanja RS.....	4
2.2. Strategija jačanja funkcije posredovanja u JZS FBiH	5
2.3. Strateški plan ruralnog razvoja BiH.....	5
3. RAG i akcioni plan	6
4. Sadržaj akcijskog plana	7
5. Izrada akcionog plana	8
6. Pregled ciljeva, mjera i aktivnosti	11
7. Detaljna razrada aktivnosti (Prioritetni cilj 1).....	16
8. Praćenje i nadzor	20
9. Vremenski okvir	20
10. Izvori finansiranja.....	20

1. Svrha akcionog plana

Gledano kroz prizmu upravljanja projektom, akcioni plan (u daljem tekstu: AP) služi za operacionalizaciju i provedbu strateški planiranih intervencija na tržištu rada. AP nudi jednostavan i jasan pregled svih planiranih aktivnosti u određenom vremenskom razdoblju, u ovom slučaju za period od 2019 do 2021. godine. AP je neizostavan alat za pripremu izvještaja o praćenju i uticaju planiranih aktivnosti jer je baziran na detaljno opisanim indikatorima aktivnosti i rezultata na temelju kojih se može utvrditi da li su aktivnosti provedene, da li su ostvarile planirane rezultate i na kraju da li su pridonijele srednjoročnim i dugoročnim ciljevima politika zapošljavanja. U skladu s tim u opisu aktivnosti je precizno definisano ko je odgovoran za implementaciju, koliko je sredstava planirano za provedbu, ko su ciljne grupe i koji su rokovi predviđeni za provedbu.

Ovaj dokument nastao je kao rezultat zajedničkog rada i djelovanja Regionalne akcione grupe za zapošljavanje u poljoprivredi koja je kao neformalno radno tijelo uspostavljena kroz projekat „Proizvodnjom lana do održivih radnih mjesta u poljoprivredi“ koji je finansiran i tehnički podržan od strane Delegacije Evropske unije u BiH te ILO - Međunarodna organizacija rada. U tom smislu AP ima poseban značaj jer je rezultat dogovora projektnih partnera o tome ko će voditi RAG u tranzicionoj fazi i na koji način se mogu osigurati potrebna sredstva za funkcionisanje RAG-a. Dokumentom je prepoznato kako su od presudnog značaja za uspjeh RAG-a transparentnost, vjerodostojnost, javna podrška (pogotovo političkih struktura) i odgovornost prema partnerima, prvenstveno javnim službama za zapošljavanje (JSZ). Jasno je da se jačanjem komunikacije i redovnom saradnjom stvara povjerenje i konsenzus oko prioriteta i mjera za postizanje ciljeva. Razmjena iskustava i dobre prakse, prepoznavanje i razumijevanje budućih izazova su neizostavni elementi procesa socijalnih inovacija koje su potrebne kako bi se pripremilo za buduće izazove na tržištu rada koje nose tehnološka revolucija (mikro-proizvodnja, virtualizacija, automatizacija, vještačka inteligencija, decentralizirane Internet tehnologije) ali i jačanje socijalno osvještene i solidarne ekonomije u kojoj finansijski profit nije jedino mjerilo uspjeha. U tom smislu regionalno partnerstvo za zapošljavanje koje uspostavljeno kako bi se adresirao problem nezaposlenosti u poljoprivredni na projektnom području u narednom periodu svoju evoluciju treba da doživi na način da proširi područje intervencije i na ostale sektore ekonomskog djelovanja, prvenstveno turizam i drvoprerađivačku industriju. Izradi ovog akcionog plana se pristupilo upravo zbog toga kako bi se procesom „tranzicije“ iz projektnog u održivo partnerstvo, koje može biti stalnog ili povremenog karaktera, upravljalo na što bolji način.

2. Strateška podloga za izradu akcionog plana

Budući da RAG pokriva područje sjeverozapadne BiH koje je u administrativno-upravnom smislu heterogeno (2 entiteta, 6 opština) i koje nema zajedničke razvojne politike ili strategije razvoja ljudskih resursa kojima se definišu ciljevi i planiraju konkretne intervencije na lokalnom tržištu rada, RAG će aktivnosti u idućem razdoblju razvijati u skladu sa prioritetnim ciljevima i mjerama koje su navedene u strateškim dokumentima na nivou entiteta (Strategija zapošljavanja RS 2016 –

2020 te Strategija jačanja funkcije posredovanja u JZS FBiH). Obzirom na specijalizaciju RAG-a, Strateški plan ruralnog razvoja Bosne i Hercegovine 2018 – 2021 je relevantan dokument za planiranje aktivnosti koje unutar ruralnog razvoja tj. poljoprivrede podstiču razvoj ljudskih resursa na lokalnom nivou. Takođe, pored strateškog okvira na nacionalnom i entiteskom nivou u obzir su uzeti i lokalni razvojni planovi, prije svega revidirana Strategija lokalnog razvoja opštine Bosanski Petrovac 2017- 2020 i Strategija lokalnog razvoja opštine Petrovac 2018-2027.

Osim toga, usaglašenost sa dokumentima na strateškom nivou od početka olakšava kasnije funkcionisanje RAG-a, kad se steknu uslovi za lokalizaciju/lokalizaciju politika i mjera te olakšava pronalaženje finansijskih sredstava potrebnih za provođenje planiranih projekata jer svi donatori zbog održivosti zahtjevaju da se sredstva troše planski, ne samo na nivou pojedinačnog projekta, već tako da jasno pridonose sektorskim i općim strategijama razvoja. Svi relevantni strateški dokumenti kao izvore finansiranja navode javni budžet, donatorska sredstva te IPA II program predpristupne pomoći EU.

2.1. Strategija zapošljavanja RS

Strategija zapošljavanja RS 2016-2020 ima dva strateška cilja:

1. Povećati zaposlenost i ekonomsku aktivnost stanovništva
2. Održati postojeća i kreirati nova radna mjesta

Prvi strateški cilj je fokusiran na jačanje ponude rada kroz operativne prioritete:

1. osiguranje veće povezanosti sistema obrazovanja s tržištem rada,
2. razvijanja kulture i etike rada,
3. obezbjeđivanje preciznih podataka o aktivnoj ponudi radne snage,
4. unapređivanje djelovanja i razvoj institucija na tržištu rada,
5. unapređivanje zaposlivosti aktivnih tražioca posla i
6. unaprjeđivanje zapošljavanja najranjivijih grupa nezaposlenih lica (mladi, lica sa invaliditetom, nacionalne manjine, žene, lica koja imaju više od 50 godina).

Drugi strateški cilj je fokusiran na jačanje potražnje za radom kroz sljedeće operativne prioritete:

1. kreirati stabilno i stimulatívno ekonomsko i fiskalno okruženje,
2. unaprediti zapošljavanje i samozapošljavanje u ruralnim i nerazvijenim sredinama,
3. kreirati nova radna mjesta kroz realizaciju projekata iz oblasti energetike, industrije i rudarstva,
4. omogućiti i olakšati tranziciju poslovanja i zapošljavanja iz neformalne u formalnu ekonomiju,
5. podržati otvaranje novih privrednih subjekata (start-up), njihovo umrežavanje i ekonomsko grupisanje (klasteri) i
6. unaprediti zapošljavanje i samozapošljavanje kroz podsticanje investicija.

Iako je strategija fokusirana na Javnu službu za zapošljavanje na strani ponude rada identificirane su mjere koje se direktno potiču stvaranje LPZ-ova:

1.1.4 Razvoj lokalnih savjeta za obrazovanje i zapošljavanje

- 1.1.6 Uspostaviti sistem i mehanizme komunikacije ključnih aktera iz oblasti obrazovanja i tržišta rada
- 1.2.4 Promocija pozitivnih primjera
- 1.5.1 Razvoj, finansiranje i provođenje obuka za unapređenje zaposljivosti aktivnih tražitelja posla
- 1.5.2 Usmjeravanje nezaposlenih u aktivnom djelovanju na tržištu rada
- 1.5.3 Podrška osnivanju socijalnih poduzeća

Na strani jačanja potražnje za radom identificirane su mjere koje su relevantne za specijalizaciju RAG-a:

- 2.2.2 Podrška zapošljavanju i samozapošljavanju u cilju povećanja stepena tržišnosti i finalizacije poljoprivredne proizvodnje
- 2.2.3 Podrška zapošljavanju i samozapošljavanju u oblasti seoskog i gastronomskog turizma i etno-turizma
- 2.5.4 Osnaživanje postojećih i podrška osnivanju novih poljoprivrednih zadruga

2.2. Strategija jačanja funkcije posredovanja u JZS FBiH

Obzirom da je strategija zapošljavanja FBiH istekla 2014. godine i u međuvremenu nije ažurirana ne može se promatrati kao relevantan dokument. Kako je nova strategija zapošljavanja 2018-2021 još uvijek u fazi nacрта kao zamjenski strateški dokument se može uzeti Strategija jačanja funkcije posredovanja u javnim službama za zapošljavanje u FBiH. Relevantnost dokumenta se očituje u sljedećem strateškom, prioritetnom cilju te mjerama i aktivnostima:

- Strateški cilj 2: Efikasna integracija nezaposlenih osoba na tržište rada
  - Prioritetni cilj 2: Razvoj efikasnih aktivnih mjera
    - Mjera 2.2.2: Razvoj i implementacija participativne metodologije za razvoj aktivnih mjera
      - Aktivnost 2.2.2.2 Mobilizacija partnera na uspostavi paktova zapošljavanja
      - Aktivnost 2.2.6.3 Program aktivacije neaktivnih žena ruralnih područja

2.3. Strateški plan ruralnog razvoja BiH

Strateški plan ruralnog razvoja BiH 2018 – 2021 navodi 6 osnovnih strateških ciljeva od kojih su za djelovanje RAG-a relevantni sljedeći:

- 2. Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje nivoa investicija i unaprjeđenje prijenosa znanja i promoviranje inovacija
- 5. Poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima kroz ostvarivanje novih izvora prihoda i unapređenje fizičke infrastrukture, društvene uključenosti i dostupnosti javnih usluga

Strateški plan navodi i mjere kojima pridonosi ostvarenju ciljeva a relevantne su sljedeće:

- 6.2.1 Podrška uspostavljanju i razvoju proizvođačkih grupa (udruženja/udruga, zadruga)
- 6.3.2 Podrška razvoju javnih i privatnih savjetodavnih usluga kako bi se podržali poljoprivreda i ruralni razvoj
- 6.5.1 Podrška investicijama u diversifikaciju aktivnosti vezanih za zapošljavanje na i van poljoprivrednog gazdinstva
- 6.5.2 Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma
- 6.5.3 Podrška pokretanju mikro-biznisa u ruralnim područjima (uključujući programe obuka i edukacija za pokretanje novog biznisa)
- 6.5.4 Podrška razvoju društvenih organizacija i društvenih usluga u ruralnim područjima
- 6.5.6 Podrška osnivanju LAG, izradi lokalnih razvojnih strategija i upravljanju manjim projektima u lokalnim ruralnim zajednicama
- 6.11.1 Podrška mladim poljoprivrednicima i mladim preduzetnicima u ruralnim područjima

3. RAG i akcioni plan

Kako je već navedeno, uspostavljanje Regionalne akcione grupe za zapošljavanje u poljoprivredi (RAG) jedan je od rezultata aktivnosti provedenih u sklopu projekta „Proizvodnjom lana do održivih radnih mjesta u poljoprivredi“.

Iako RAG nosi ponešto restriktivan naziv koji sugerije realnu situaciju na području koje pokriva, a to je relativno mali broj uključenih institucija (grupa) fokusiranih na određeni sektor (poljoprivreda) koji je u ruralnim sredinama dominantan sektor ekonomije i kao takav perspektivan u smislu kapaciteta za stvaranje zapošljavanja i samozapošljavanja, funkcija koju obavlja ga definiše kao partnerstvo za zapošljavanje.

U početnoj fazi intervencije RAG će kao rezultat projektnog partnerstva biti sastavljen od predstavnika sljedećih institucija i organizacija:

- Opština Petrovac,
- Opština Bosanski Petrovac,
- Opština Ribnik
- Zavod za zapošljavanje Republike Srpske – filijala Banja Luka
- Federalni zavod za zapošljavanje Unsko-sanskog kantona
- Poljoprivredna zadruga „Klekovača“
- Udruženje GEA

U narednom periodu predstavnici navedenih institucija i organizacija će činiti okosnicu tima koji će nastaviti pripremati i provoditi aktivnosti nakon formalnog kraja provedbe projekta „Proizvodnjom lana do održivih radnih mjesta u poljoprivredi“ i tako se iz „projektnog“ pretvoriti u „održivo“ partnerstvo koje će nakon implementacije konkretne inicijative za podsticanje zapošljavanja i promocije zadružnog modela poljoprivredne proizvodnje započeti provoditi funkciju lokalnog

partnerstva za zapošljavanje a to je definisanje prioriteta i mjera za podsticanje zapošljavanja na lokalnom nivou, te po raspoloživosti sredstava, i provoditi konkretne inicijative.

Realno je za očekivati je da će možda jedan dio partnera izgubiti interes u procesu tranzicije projektnog partnerstva u stalno tijelo koje će dugoročno provoditi akcioni plan no zato su planirane aktivnosti koje imaju za cilj jačanje vidljivosti LPZ-a jer će se tako generisati interes drugih institucija i neinstitucionalnih (pa i neformalnih) aktera koji nisu bili uključeni u projektno partnerstvo ali koje se direktno ili indirektno bave intervencijama na tržištu rada.

Uloga JSZ u planiranju i provođenju intervencija na lokalnom tržištu rada je izuzetno značajna i velikom broju zemalja EU koje su decentralizovale politiku podsticanja zapošljavanja lokalna partnerstva su bila (su)kreirana ili potpomognuta od strane JSZ. Isti ili vrlo sličan model će se vrlo vjerovatno promovisati i na kraju prihvatiti i u BiH, što je vidljivo iz Strategije jačanja uloge posredovanja JSZ koja predviđa osnivanje teritorijalnih paktova za zapošljavanje koji su provedbeni mehanizam na nivou ekonomske regije, nastao kao izraz lokalnih strategija za zapošljavanje.

Opredjeljenje ove neformalne grupe je da tokom idućeg srednjoročnog razdoblja (3 do 5 godina) RAG nastavi da radi kao neformalna platforma za definisanje lokalnih/regionalnih aktivnih mjera za podsticanje zapošljavanja i bude aktivan partner prvenstveno javnim službama za zapošljavanje te nadležnim ministarstvima (rad, poljoprivreda, turizam, ruralni razvoj, nauka i tehnologija, ekonomija).

4. Sadržaj akcionog plana

Prvobitna ideja da AP pokriva samo aktivnosti vezane uz jačanje održivosti RAG-a u „tranzicionom“ razdoblju je zamijenjena planom za razdoblje 2019. - 2022. kojim će se definisati i aktivnosti koje podstiču kako ponudu tako i potražnju za radom, pogotovo u poljoprivredi, šumarstvu, socijalnim uslugama i ruralnom turizmu kao najperspektivnijim granama ekonomija na području koje pokriva RAG.

Kako trenutno ne postoji lokalni strateški dokument, AP će biti fokusiran kako na izgradnju kapaciteta RAG-a, tako i na izradu strateškog okvira što je logičan izbor zbog vakuuma u planiranju i nerazumijevanju uloga i inovativnih modela decentralizirane saradnje u kreiranju i provođenju politika zapošljavanja na lokalnom nivou, što je osnovni preduslov za razvoj lokalnog tržišta rada.

Akcioni plan pokriva tri glavna pravca intervencije:

- strateško planiranje i praćenje razvoja tržišta rada bazirano na saradnji i partnerstvu,
- jačanje ponude rada te
- jačanje potražnje za radom,

što je u skladu s OECD prioritetima za lokalna partnerstva za zapošljavanje: bolje usluge posredovanja, jačanje vještina i mogućnosti za zapošljavanje, inovacije u poslovanju, jačanje planiranja i praćenja efikasnosti provedenih intervencija. Svi identifikovani strateški dokumenti za RAG na direktan ili indirektan način podržavaju spomenute prioritete.

5. Izrada akcionog plana

Planirane aktivnosti su manjim dijelom proizašle iz grupnog rada za vrijeme trajanja obuke članova RAG-a i pretežno su inicijativa konsultanta koji ih je definisao na temelju iskustva u radu s lokalnim partnerstvima za zapošljavanje u Hrvatskoj.

Na grupnom radu (održanom kao zadnji modul napredne obuke, održane 9-10.11.2018. u Ribniku) dvije grupe su izradile bazičnu SWOT analizu za teme „ljudski resursi“ i „poljoprivreda“.

SWOT tema Ljudski resursi

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • raspoloživost velikih obradivih površina • jeftina radna snaga • dovoljan broj potencijalnih zaposlenika • tradicija bavljenja poljoprivredom	<ul style="list-style-type: none"> • nedovoljno kvalifikovana radna snaga • zakonska regulativa • nedovoljna edukovanost i nedostatak preduzetničkog duha
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • tržište • dostupnost fondova • programi za prekvalifikaciju i do-edukaciju	<ul style="list-style-type: none"> • odliv stanovništva, posebno radne snage, aktivnog stanovništva • politička nestabilnost • konkurentnost programa

SWOT tema Poljoprivreda

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • zdrava hrana • poljoprivredne površine i povoljni klimatsko-geografski uslovi	<ul style="list-style-type: none"> • manjak preduzetničke kulture i tradicije
Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • šume • životni prostor nezagađen • tržište za proizvode	<ul style="list-style-type: none"> • kontinuirana rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta • upravljanje poljoprivrednim zemljištem (politike, zakoni)

Iz navedenog se može zaključiti da bi se RAG, kao lokalno partnerstvo za zapošljavanje, trebao strateški fokusirati na jačanje ponude radne snage kroz podsticanje cjeloživotnog obrazovanja za nezaposlene, kako bi pronašli zaposlenje u sektoru poljoprivrede jer prilike postoje, u smislu rastuće potražnje za proizvodima na tržištu (zdrave) hrane. RAG bi također trebao intervenirati i na strani potražnje za radom i to kroz jačanje samozapošljavanja kroz podsticanje preduzetništva, naročito u oblastima usluga u turizmu i drvo-preradi.

Pod uslovom da okruženje za razvoj preduzetništva postane povoljnije i da se riješi problem održivog raspolaganja zemljištem, stvorila bi se nova radna mjesta i usporio odlazak nezaposlene radne snage.

Kako su donatorska sredstva dostupna RAG bi dakle mogao kreirati aktivnosti (pilot projekte) manje vrijednosti koji bi ciljale glavne grupe direktnih korisnika (detaljnije opisano u mjerama i aktivnostima):

- nezaposleni koji aktivno traže posao,
- preduzetnici (budući i postojeći),
- ugrožene grupe na tržištu rada (osobe s invaliditetom, bez kvalifikacija, pred penzijom)
- mladi i djeca koja idu u škole za stručna zanimanja ili nastavljaju obrazovanje,
- sadašnji i budući članovi RAG-a (javna administracija, javne usluge, civilni sektor, javni sektor).

Projekti bi uključivali sljedeće aktivnosti:

- detaljno identificirati potrebe za radnom snagom u poljoprivredi, turizmu, socijalnim uslugama u direktnom kontaktu s preduzetnicima i investitorima
- detaljno identificirati nezaposlene koji su motivirani za promjenu zanimanja
- pronalaziti odgovarajuće programe obuke (formalne i neformalne/informalne)
  - stručnih zanimanja
  - certificiranja stečenih kvalifikacija
  - životnih vještina (informatička pismenost, finansijska pismenost, komunikacija, rješavanje konflikata, rad u timu, inkluzivnost)
  - preduzetništva
  - zadugarstva i drugih oblika udruživanja
  - upravljanja kadrovima za mikro i male preduzetnike
- subvencionisati trošak obuke i putovanja za sve polaznike obuka
- pratiti, motivisati, osnaživati i mentorisati polaznike obuka kroz klubove za traženje posla
- direktno pružati pomoć pri pronalaženju zaposlenja (pisanje životopisa, predstavljanje i razgovor s poslodavcem, poznavanje osnovnih prava zaposlenih)
- promovisati nove oblike zaposlenja (solidarna ekonomija, ekonomija dijeljenja, cirkularna ekonomija)
- promovisati preduzetničku kulturu, posebno među ženama i mladima kroz organiziranje javnih tribina i gostovanja preduzetnika i investitora
- promovisati uključivanje na tržište rada svih koji su isključeni i/ili diskriminirani kroz „banke vremena“

- promovisati reguliranje formalnog ultra-krakoročnog zaposlenja u sezonskim poslovima u poljoprivredi kroz npr. vouchere/kupone za dnevni rad
- promovisati volontiranje/stažiranje u javnom i privatnom sektoru
- uticati na dinamiku upisnih kvota za stručna zanimanja
- uticali na izmjene nastavnog programa (u 30% dozvoljenog dijela)
- pomagati roditeljima i djeci da bolje prepoznaju i odaberu zanimanje za koje pokazuju sklonost kroz karijerno savjetovanje
- pomagati školama da unaprijede nastavne programe, stručnost nastavnog kadra i opremljenost kabineta za praktičnu nastavu
- pomagati ustanovama za obrazovanje odraslih da razviju ciljne obuke i inovativne metode nastave kroz platforme za e-učenje, webinare, MOOC (online kurseve za veći broj korisnika)
- povezivati poslodavce koji bi u saradnji sa školama nudili prilike za praktični rad učenicima koji se školuju za specifična zanimanja za koja škole nemaju opremljene kabinete
- razmjenjivati iskustava i znanja s drugim lokalnim partnerstvima u BiH i regiji (kao npr. s Ličkom županijom u Hrvatskoj u kojoj je RAG bio u studijskoj posjeti u oktobru 2018)

Na osnovu gornjih zaključaka iz grupnog rada pripremljen je akcioni plan koji se sastoji od 3 prioritetna cilja, 9 mjera i 29 planiranih aktivnosti. Kroz ciljeve je vidljivo da se prvo treba raditi na jačanju partnerstva, pronalaženju njegovog mjesta u institucionalnom i provedbenom okviru a zatim kroz pilotiranje projekata i na konkretnim intervencijama na lokalnom tržištu rada rješavajući probleme ciljnih grupa koji su u domenu RAG-a i partnerskih institucija.

Kako RAG područje još uvijek nema strategiju razvoja ljudskih potencijala, definisana je „provizorna“ struktura prioritetnih ciljeva i mjera koje prate ranije identifikovane strateške dokumente. Ista struktura se može iskoristiti pri izradi budućeg strateškog dokumenta za RAG.

Prioritetni ciljevi:

1. Efikasnije planiranje i praćenja uspjeha intervencija na tržištu rada
2. Jačanje ljudskih kapaciteta (ponude rada)
3. Poboljšanje uslova za rast potražnje za radom

Mjere za Prioritetni cilj 1:

- 1.1. Jačanje RAG-a kao lokalnog partnerstva za zapošljavanje
- 1.2. Uključivanje i osnaživanje svih aktera za saradnju i strateško planiranje i praćenje tržišta rada
- 1.3. Priprema i provedba lokalnih inicijativa za podsticanje zapošljavanja (pilot)

Mjere za Prioritetni cilj 2:

- 2.1. Razvoj kvalitetnih programa cjeloživotnog obrazovanja
- 2.2. Razvoj novih i poboljšanje postojećih VET i visokoobrazovnih kurikuluma i usluga
- 2.3. Podsticanje zaposlivosti i inkluzije ugroženih grupa (osobe bez formalnog obrazovanja, starije osobe, bivši ovisnici, osobe s invaliditetom, marginalizirane osobe) na tržištu rada

Mjere za Prioritetni cilj 3:

- 3.1. Razvijanje inovativnog preduzetništva
- 3.2. Jačanje preduzetničkih znanja poslodavaca (poljoprivreda, proizvodnja hrane, šumarstvo, ruralni turizam)
- 3.3. Širenje mreže preduzetnika koji nude usluge stručne prakse i stažiranja

6. Pregled ciljeva, mjera i aktivnosti

Obzirom na veliki broj nepoznanica (pravni okvir, institucionalni vakuum, tranzicija JZS, koordinacije LPZ-ova, nepostojanje operativnih programa segmentu razvoja ljudskih potencijala u sklopu instrumenata pretpristupne pomoći (IPA II) za BiH, u ovom trenutku fokus je samo na prvih 10 aktivnosti koje pridonose mjerama iz Prioritetnog cilja 1.

Svaki prioritetni cilj prati jedan ili više indikatora uspješnosti. Svaka detaljnije razvijena aktivnost ima svoje indikatore i to na nivou aktivnosti (da se provjeri da li je aktivnost zaista provedena) i rezultata (da se vidi prepozna i po mogućnosti precizno izmjeri ostvaren uticaj na ciljne grupe).

Izuzetno važno je da RAG uspostavi saradnju sa JSZ, da predstavi strukturu, plan provođenja i da osigura institucionalnu podršku!!

Broj	Definicije	Opisi mjera i Indikatori outputa (neposrednog rezultata) / outcome-a (srednjoročni rezultat)
Prioritetni cilj 1:	Efikasnije planiranje i praćenja uspješnosti intervencija na tržištu rada	Stopa efikasnosti (trošak ulaganja u odnosu na stopu povećanja ekonomske aktivnosti) viša za 20% u odnosu na 2018
Mjera 1.1	Jačanje RAG-a kao lokalnog partnerstva za zapošljavanje	Projektno partnerstvo treba ojačati kako bi se održalo i postalo ključni instrument u provođenju intervencija na lokalnom tržištu rada u skladu s lokalnim potrebama i prioritetima.
Aktivnost 1.1.1	<i>Razvijanje komunikacijskih i upravljačkih vještina članova RAG</i>	<i>Broj održanih edukacija, broj polaznika edukacija</i>
Aktivnost 1.1.2	<i>Podsticanje umrežavanja, promocije i lobiranja LPZ i partnerskih organizacija</i>	<i>Broj održanih događanja, broj prisutnih, broj medijskih izvještaja, broj studijskih putovanja, broj sporazuma o saradnji</i>
Aktivnost 1.1.3	<i>Potpisivanje protokola ili memoranduma o saradnji</i>	<i>Broj aktivnosti, broj sastanaka, broj dokumenata,, broj pripremljenih aplikacija na dostupne fondove</i>
Mjera 1.2	Uključivanje i osnaživanje svih aktera za saradnju i strateško planiranje i praćenje tržišta rada	Koordinirano planiranje i saradnja svih aktera su nova paradigma u decentralizaciji politika zapošljavanja (uključujući i aktivne mjere zapošljavanja) pogotovo u kontekstu pristupanja EU. Zato je potrebno standardizirati procese, uključiti sve aktere

		i osigurati transparentnost odlučivanja.
Aktivnost 1.2.1	Razvijanje tehničkih znanja i vještina (strateško planiranje, pravni okvir) u sferi politika zapošljavanja, razvoja ljudskih resursa i usluga na tržištu rada	Broj održanih edukacija, broj polaznika
Aktivnost 1.2.2	Poboljšanje sistema za analizu i predviđanje kretanja na tržištu rada na lokalnom nivou	Broj savjetovanja, broj edukacija, broj izvještaja JSZ
Aktivnost 1.2.3	Razvijanje tehničkih znanja i vještina upravljanja projektnim ciklusom EU (priprema, provedba, javna nabava i ugovaranje, praćenje, procjena uticaja)	Broj održanih edukacija, broj polaznika
Aktivnost 1.2.4	Poboljšanje sistema definiranja i praćenja učinka aktivnih mjera zapošljavanja (s naglaskom na jači angažman privatnog i civilnog sektora) na lokalnom nivou	Broj sastanaka s JSZ, broj uključenih aktera, broj procjena uticaja AMZ, broj izmjena AMZ
Aktivnost 1.2.5	Izrada strateškog dokumenta (strategije razvoja ljudskih resursa) za razdoblje 2019-2024	Broj sastanaka fokus grupa, broj savjetovanja, broj uključenih aktera, broj sporazuma, broj medijskih priloga
Mjera 1.3	Priprema i provedba lokalnih inicijativa za podsticanje zapošljavanja (pilot projekti)	Konkretne projektne ideje se trebaju identificirati, pretvoriti u aktivnosti spremne za provedbu, odabrati najbolje i njih pilotirati, aktivno tražeći vanjske izvore finansiranja (što pridonosi jačanju kapaciteta za privlačenje IPA i kasnije ESF sredstava!)
Aktivnost 1.3.1	Priprema partnerskih aktivnosti (projektnih aplikacija) za buduće prilike za finansiranje uključujući traženje izvora finansiranja	Broj pripremljenih sastanaka, broj edukacija za pripremu aplikacija, broj pripremljenih aplikacija
Aktivnost 1.3.2	Razvijanje baze prioritetnih projekata, pilotiranje i praćenje učinka	Broj razvijenih kriterija za ocjenu kvalitete i rangiranje, broj razvijenih alata, broj provedenih projekata (male vrijednosti, velikog odjeka)
Ciljane grupe:	Sadašnji i budući članovi LPZ, JSZ i privatni posrednici, partnerske institucije iz javnog, privatnog i civilnog sektora, poslodavci, obrazovne institucije, administracija na višim razinama vlasti, drugi LPZ-ovi u BiH i regiji	

Prioritetni cilj 2:	Jačanje ljudskih kapaciteta (ponude rada)	Stopa nezaposlenosti niža za 20% u odnosu na 2018
Mjera 2.1	Razvoj kvalitetnih programa cjeloživotnog obrazovanja	Konkurentnost radne snage je jedan od preduslova za jačanje zaposlivosti. Brze promjene na tržištu i sve veći zahtjevi poslodavaca zahtijevaju pojačane kapacitete svih koji traže ili će tražiti zaposlenje. Prekvalifikacija, dodatno obrazovanje, neformalno i

		informalno obrazovanje van tradicionalnih obrazovnih institucija, aktivno traženje posla, grupna i psihološka podrška, pružanje usluga i u ruralnim sredinama, nove metode učenja, socijalna infrastruktura, fleksibilnost i mobilnost su elementi koji danas definiraju ponudu rada. JZS i ostali akteri se tome trebaju prilagoditi i nuditi bolje usluge.
Aktivnost 2.1.1	Priprema i promocija novih programa za prekvalifikaciju i (socijalno) preduzetništvo	Broj programa (tradicionalnih ili e-učenja, MOOC, webinar), broj polaznika, broj certifikata, broj medijskih priloga
Aktivnost 2.1.2	Priprema i promocija novih programa za «soft» vještine	Broj programa (tradicionalnih ili e-učenja, MOOC, webinar), broj polaznika, broj certifikata, broj medijskih priloga
Aktivnost 2.1.3	Promocija i pružanje inovativnih usluga savjetovanja o karijeri	Broj korisnika, broj savjetovanja, broj online aplikacija za samoprocjenu, broj mobilnih timova, broj kriznih timova
Aktivnost 2.1.4	Jačanje vidljivosti nezaposlenih i predstavljanje ponude rada	Broj događanja (sajam poslova, dan karijera, dan otvorenih vrata JSZ), broj posjetitelja, broj razgovora za posao, broj klubova za posao, broj korisnika
Aktivnost 2.1.5	Umrežavanje i koordinacija ustanova za obrazovanje odraslih	Broj sastanaka, broj sporazuma o saradnji, broj zajedničkih projekata
Mjera 2.2	Razvoj novih i poboljšanje postojećih VET i visokoobrazovnih kurikuluma i usluga	Povezivanje obrazovnih institucija s poslodavcima je nužno kako bi se usluge obrazovanja uskladile s potrebama poslodavaca. Nove tehnologije pružaju prilike no zahtjevaju značajna ulaganja u kompetencije i znanja obrazovnih institucija. Praktičan rad se mora planirati i poticati, kako kod učenika tako i kod poslodavaca.
Aktivnost 2.2.1	Poboljšanje usluga orijentacije pri izboru zanimanja	Broj obilazaka škola, broj savjetovanja, broj prisutnih učenika i roditelja
Aktivnost 2.2.2	Razvoj programa i promocija preduzetništva i stručne prakse za učenike i studente (unutar obrazovnih institucija)	Broj programa (vježbeničke tvrtke i zadruge, virtualne tvrtke, sajmovi u školama, otvoreni dani, broj

		<i>gostovanja preduzetnika), broj ugovora, broj polaznika, broj medijskih priloga</i>
<i>Aktivnost 2.2.3</i>	<i>Uspostavljanje/poboljšanje mehanizma za usklađivanje kvota i stipendija za deficitarna zanimanja</i>	<i>Broj sastanaka, broj partnerskih organizacija, broj odluka, broj izmjenjenih kvota</i>
Mjera 2.3	Podsticanje zaposlivosti i inkluzije ugroženih grupa (osobe bez formalnog obrazovanja, starije osobe, bivši ovisnici, osobe s invaliditetom, marginalizirane osobe) na tržištu rada	Ugrožene grupe zahtijevaju specijalizirane usluge, veću vidljivost i olakšan pristup tržištu rada kroz inovativne usluge i oblike saradnje kao banke vremena/usluga – razmjene bez monetarne transakcije.
<i>Aktivnost 2.3.1</i>	<i>Jačanje svijesti javnosti i poslodavaca o važnosti inkluzije</i>	<i>Broj usluga, broj korisnika, broj posjeta poslodavcima, broj posjeta školama i fakultetima, broj medijskih priloga o inovativnim metodama inkluzije</i>
<i>Aktivnost 2.3.2</i>	<i>Razvoj kompetencija i inovativnih modela pružanja usluga prilagođenih osobama s otežanim pristupom na tržište rada</i>	<i>Broj edukacija, broj polaznika, broj poboljšanih usluga, broj mobilnih timova, broj posjeta ruralnim sredinama, broj posjeta poduzećima u restrukturiranju, broj programa završetka školovanja</i>
<i>Aktivnost 2.3.3</i>	<i>Razvoj programa volontiranja u organizacijama koje se bave osobama s invaliditetom i marginaliziranim osobama</i>	<i>Broj programa, broj obučanih volontera, broj odrađenih volonterskih sati</i>
Ciljane grupe	Nezaposleni, zaposleni u potrazi za boljim poslom, učenici, studenti, roditelji, pružatelji usluga obrazovanja djece i odraslih, pružatelji usluga praktičnog rada, volonteri, poslodavci, ugrožene grupe	

Prioritetni cilj 3:	Poboljšanje uslova za rast potražnje za radom	Stopa zaposlenosti viša za 25% Stopa ekonomske aktivnosti viša za 10%
Mjera 3.1	Razvijanje inovativnog preduzetništva	Poslodavcima i samozaposlenima je potrebno pomoći kako bi osigurali održiva, sigurna i dobro plaćena radna mjesta pogotovo u doba krize. Upravljanje ljudskim kapacitetima, inovativni oblici zaposlenja i načini rada, odgovarajuća fizička infrastruktura, bolja povezanost s obrazovnim, znanstvenim i finansijskim institucijama, tehnološke

		inovacije i pozitivna slika preduzetnika u javnosti su elementi koji jamče poticajno okruženje za rast potražnje za radom.
Aktivnost 3.1.1	Podsticanje poboljšanja sistema subvencija zapošljavanja i samozapošljavanja	Broj prijedloga, broj događanja, izmjenjenih zakonskih akata, broj korisnika subvencija prije i za vrijeme pokretanja poslovne aktivnosti, broj spašenih radnih mjesta
Aktivnost 3.1.2	Podsticanje samozapošljavanja, zadružnog preduzetništva, socijalnog preduzetništva, inovacija u razvijanju proizvoda i usluga, novih mogućnosti privlačenja investicijskih sredstava	Broj događanja, broj edukacija, broj promoviranih coworking prostora i inkubatora, broj zadruga, broj socijalnih preduzetnika, broj donatorskih programa i natječaja, broj nagrada, broj grupa za direktnu kupovinu, broj kratkih dobavljačkih lanaca, broj medijskih priloga
Aktivnost 3.1.3	Zagovaranje i podsticanje inovativnih oblika zaposlenja (pola radnog, vremena, rotacija radnog mjesta, rad od kuće, rad na daljinu, izmješteno radno mjesto, virtualno radno mjesto)	Broj prijedloga, broj događanja, izmjenjenih zakonskih akata, broj edukacija, broj korisnika
Mjera 3.2	Jačanje preduzetničkog znanja poslodavaca (poljoprivreda, proizvodnja hrane, šumarstvo, ruralni turizam)	Preduzetnici trebaju konstantnu edukaciju kako bi poboljšali svoju konkurentnost na tržištu kroz bolje upravljanje ljudskim resursima, saradnju s drugim preduzetnicima u prioritetnim sektorima koji su prepoznati kao zahtjevni u smislu ljudskog kapitala.
Aktivnost 3.2.1	Jačanje kapaciteta preduzetnika u upravljanju ljudskim resursima (odabir kadrova, sistem nagrađivanja i napredovanja, razmjena kadrova)	Broj edukacija, broj usluga, broj ugovora, broj materijala, broj posjeta mobilnih timova, broj posjeta kriznih timova, broj e-savjetovanja
Aktivnost 3.2.2	Podsticanje dijeljenja preduzetničkog znanja kroz savjetovanja i mentorstva među preduzetnicima (stariji ili umirovljeni podučavaju mlađe)	Broj edukacija, broj materijala, broj ugovora o mentorstvu, broj događanja, broj medijskih priloga
Aktivnost 3.2.3	Podsticanje poslovne saradnje između preduzetnika (neformalne mreže, klasterizacija, ultrakratki dobavljački lanci), znanstveno-istraživačkih i finansijskih institucija	Broj događanja, broj gostovanja preduzetnika, broj materijala, broj ugovora, broj nastupa na sajmovima poslova
Mjera 3.3	Širenje mreže preduzetnika koji nude	Poslodavci trebaju pomoć u razvijanju

	usluge stručne prakse i stažiranja	programa, pristupu korisnicima, osiguranju uslova za rad, praćenju i izvještavanju o rezultatima.
Aktivnost 3.3.1	<i>Standardizacija uslova, procedura i načina provođenja usluga</i>	<i>Broj edukacija za mentore stažistima, broj odobrenih programa</i>
Aktivnost 3.3.2	<i>Promocija stručne prakse i stažiranja u javnom, privatnom i civilnom sektoru</i>	<i>Broj događanja, broj programa stažiranja, broj ugovora, broj medijskih priloga</i>
Ciljne grupe	Poslodavci (formalni i neformalni, poljoprivrednici, iznajmljivači soba/stanova, obrazovne institucije, znanstveno-istraživačke institucije, finansijske institucije, JSZ, sektorske organizacije, interesne organizacije, investitori, umirovljeni profesionalci	

7. Detaljna razrada aktivnosti (Prioritetni cilj 1)

Zbog nepoznanica u vezi daljnjeg razvoja zakonodavnog i institucionalnog okvira za provođenje politika podsticanja zapošljavanja u BiH u ovom trenutku se detaljno planiraju aktivnosti iz 3 mjere za postizanje Prioritetnog cilja 1.

Prioritetni cilj 1 je odabran zato što kroz predviđene mjere jača instrument lokalnog partnerstva, aktiviraju se svi akteri lokalnog tržišta rada kako bi bili u stanju analizirati stanje i predvidjeti trendove te kroz pilot projekte počeli provoditi ciljne intervencije.

Isti model se kasnije može iskoristiti i za druge mjere i prioritetne ciljeve.

Detaljna razrada Prioritetnog cilja 1: Efikasnije planiranje i praćenja uspješnosti intervencija na tržištu rada

Mjera	1. Jačanje lokalnog partnerstva za zapošljavanje					
Aktivnost (projekt)	Vrsta	Indikatori aktivnosti (A) i rezultata (R)	Odgovorni Nositelj/Partneri	Okvirna vrijednost (EUR)	Trajanje (mjeseci)	Početak provedbe (mjesec/godina)
1. Razvijanje komunikacijskih i upravljačkih vještina članova RAG	Edukacija	<ul style="list-style-type: none"> • Broj polaznika (A) • Broj edukacija (A) • Poboľšano znanje (R) 	RAG	1.500	3	03/2019
2. Podsticanje umrežavanja, promocije i lobiranja RAG i partnerskih organizacija	Edukacija, stručna savjetovanja, posjeti organizacijama	<ul style="list-style-type: none"> • Broj održanih događanja (A) • Broj medijskih izvještaja (A) • Broj studijskih putovanja (A) • Broj sporazuma o saradnji (R) 	RAG, ostale institucije koje postanu članovi, ostali RAG u BiH i regiji	3.000 godišnje	stalno	05/2019
3. Potpisivanje memoranduma o razumijevanju/saradnji	Izrada dokumenata, usvajanje odluka, provođenje odluka	<ul style="list-style-type: none"> • Broj dokumenata (A) • Broj sporazuma (A) • Broj odluka (R) • Broj održanih sastanaka i individualnih savjetovanja (R) 	RAG, ostale institucije koji postanu članovi	500	2	06/2019

Mjera	2. Uključivanje i osnaživanje svih aktera za saradnju i strateško planiranje i praćenje tržišta rada
-------	--

Aktivnost (projekt)	Vrsta	Indikatori aktivnosti (A) i rezultata (R)	Nositelj/Partneri	Vrijednost (EUR)	Trajanje (mjeseci)	Početak provedbe (mm/GGGG)
1. Razvijanje tehničkih znanja i vještina (strateško planiranje, pravni okvir) u sferi politika zapošljavanja, razvoja ljudskih resursa i usluga na tržištu rada	Edukacija	<ul style="list-style-type: none"> • Broj polaznika (A) • Broj edukacija (A) • Poboljšano znanje (R) 	RAG, ostale institucije, lokalna uprava i samouprava, kantonalne i entitetske institucije	2.000	3	10/2019
2. Poboljšanje sistema za analizu i predviđanje kretanja na tržištu rada na lokalnom nivou	Edukacija, uspostava tima za izradu, analiza postojeće situacije	<ul style="list-style-type: none"> • Broj edukacija (A) • Prihvaćena metodologija (R) • Broj izvještaja (R) 	JSZ, RAG, ostale institucije, lokalna uprava i samouprava	2.000	1	10/2019
3. Razvijanje tehničkih znanja i vještina upravljanja projektnim ciklusom EU (priprema, provedba, javna nabava i ugovaranje, praćenje, procjena uticaja)	Edukacija	<ul style="list-style-type: none"> • Broj polaznika (A) • Broj edukacija (A) • Poboljšano znanje (R) 	RAG, ostale institucije, lokalna uprava i samouprava	5.000	3	10/2019
4. Poboljšanje sistema definiranja i praćenja učinka aktivnih mjera zapošljavanja (s naglaskom na jači angažman privatnog i civilnog sektora) na lokalnom nivou	Edukacija, uspostava tima za izradu, analiza postojeće situacije	<ul style="list-style-type: none"> • Broj edukacija (A) • Broj savjetovanja JSZ (A) • Broj uključenih aktera (A) • Broj izvještaja o učinku aktivnih mjera (R) • Broj izmjena aktivnih mjera (R) 	JSZ, RAG, ostale institucije, lokalna uprava i samouprava	1.000	1	03/2020
5. Izrada strateškog dokumenta (strategije razvoja ljudskih resursa) za razdoblje	Odabir tima za izradu strateškog dokumenta, akcijskog i komunikacijskog	<ul style="list-style-type: none"> • Broj savjetovanja (A) • Broj sastanaka fokus grupa (A) • Broj usvojenih 	RAG, ostale institucije, lokalna uprava i samouprava	10.000	4	11/2019

2019-2024	plana, izrada, usvajanje dokumenta	dokumenata (A) • Broj sporazuma o provedbi i praćenju (R)				
-----------	------------------------------------	--	--	--	--	--

Mjera	3. Priprema i provedba lokalnih inicijativa za podsticanje zapošljavanja (pilot)					
Aktivnost (projekt)	Vrsta	Indikatori aktivnosti (A) i rezultata (R)	Nositelj/Partneri	Vrijednost (EUR)	Trajanje (mjeseci)	Početak provedbe (mm/GGGG)
1. Priprema međusektorskih aktivnosti (projektnih aplikacija) za buduće prilike za finansiranje	Edukacija, priprema metodologije za izradu projektnih prijedloga intervencija na tržištu rada, mentorstvo i pružanje stručne pomoći	<ul style="list-style-type: none"> • Broj edukacija (A) • Broj mentorstva i sati savjetovanja (A) • Poboljšano znanje (R) • Broj pripremljenih prijedloga (R) 	RAG, ostale institucije, lokalna uprava i samouprava, kantonalne i entitetske institucije, JSZ	3.000	2	04/2019
2. Razvijanje baze prioriternih projekata, pilotiranje i praćenje učinka	Edukacija, prikupljanje podataka, izrada baze podataka, izrada metodologije za analizu kvalitete i rangiranje projektnih prijedloga, održavanje i ažuriranje baze podataka, finansiranje i provedba odabranih projektnih prijedloga	<ul style="list-style-type: none"> • Prihvaćena metodologija «zalihe projekata» s kriterijima i ocjenama (A) • Uspostavljena baza podataka, javno dostupna svim zainteresiranim (A) • Pripremljen javni natječaj za bespovratna sredstva (A) • Odabrani i provedeni pilot projekti (R) 	<p>JSZ, RAG, ostale institucije, lokalna uprava i samouprava, predlagatelji projekata, ugovoreni izvođači</p> <p>Ukoliko JSZ nema finansijskih sredstava onda se treba aktivno pristupiti potrazi za donatorskim sredstvima (partneri u RAG-u koji imaju više iskustva bi trebali voditi aktivnost)</p>	60.000	12	05/2020

8. Praćenje i nadzor

Za operativno praćenje izvršavanja akcionog plana u narednom trogodišnjem periodu biće odgovoran Koordinator RAG-a koji/a će biti imenovan ispred Opštine Petrovac imajući u vidu izgrađen tehnički kapacitet kroz projekat „Proizvodnjom lana do održivih radnih mjesta u poljoprivredi“.

Praćenje izvršavanja uključuje nivo aktivnosti a nadzor nivo rezultata. Praćenje aktivnosti je zadatak Koordinatora RAG-a te institucija i organizacija koje vode određene segmente tržišta rada: obrazovanje, posredovanje, podsticajne mjere i okruženje za preduzetništvo i ekonomiju, poslodavci, civilno društvo. Praćenje se vrši na godišnjem nivou. Koordinator RAG izvještava članove o praćenju aktivnosti, takođe na godišnjem nivou.

Praćenje rezultata, tj. nadzor je zadatak upravljačke strukture RAG-a sastavljene od članova koji predstavljaju sve institucije i organizacije članove RAG koji čine Savjetodavni odbor. Savjetodavni odbor izvještava predstavnike svih partnera, više nivoe vlasti te sve druge institucije koje finansijski podupiru provođenje aktivnosti iz akcionog plana o uspješnosti provedenih intervencija na tržištu rada.

Nadzor se vrši na srednjoročnom nivou, na sredini i na kraju provedbenog ciklusa. Kvalitet praćenja i nadzora zavisi od dostupnosti podataka, tj. polaznih vrijednosti u slučaju nadzora, zbog čega je bitno detaljno razraditi i definisati indikatore rezultata i ciljeva.

9. Vremenski okvir

Kako je provedba projekta „Proizvodnjom lana do održivih mjesta u poljoprivredi“ u završnoj fazi a dio aktivnosti iz prioritarnog cilja je već proveden, 2019. godina je izabrana za početak provedbe. Kraj provedbe je planiran za 2022, eventualno 2023. godinu, zavisno o raspoloživosti finansiranja i drugim pretpostavkama.

10. Izvori finansiranja

Ukupan iznos za realizaciju Akcionog plana je procijenjen na cca 80.000 EUR što je minimalna vrijednost svih planiranih aktivnosti koja uvažava pretpostavku da projektne JLS nisu u mogućnosti izdvojiti značajna sredstva iz svojih budžeta za finansiranje aktivnosti iz Akcionog plana. Zbog toga su kao ključni izvori finansiranja za realizaciju navedenih aktivnosti identifikovani projekti međunarodnih organizacija i institucija, razvojnih agencija, privatnih fondacija ili pojedinih ministarstava na kantonalnom, entitetskom i nacionalnom nivou koja su odgovorna za rad po specifičnim oblastima (rad, poljoprivreda, turizam, ruralni razvoj, nauka i tehnologija, ekonomija) te JSZ. Takođe, u slučaju da projekat „Proizvodnjom lana do održivih radnih mjesta u poljoprivredi“ bude realizovan u svojoj drugoj fazi, jedan dio sredstava će biti namjenski izdvojen za realizaciju aktivnosti iz Akcionog plana i podršku RAG-u.